7/91

T.C.
DEVLET BAKANLIĞI VE
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI

SAYI :B.02.0.001/01-711

29 / 1 /2003

KONU : 7/91-382/2119 esas sayılı
Soru önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ :13.12.2003 tarih, A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/91-382/2119 sayılı yazınız.

Şanlıurfa Milletvekili Turan TÜYSÜZ tarafından tevcih edilen 7/91-382/2119 esas sayılı yazılı soru önergesine ilişkin cevaplarımız ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Doç.Dr.Abdüllatif ŞENER
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

EKLER:
EK-1: Soru ve cevapları içeren Bilgi Notu (10 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği : TBMM Başkanlığına
Bilgi : Başbakanlığa

7/91

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ (GAP)

S.1) GAP projesinde gelinmiş olan aşama nedir? Tamamlanması için ne kadar bir süreye ihtiyaç vardır? Şanlıurfa ilimiz söz konusu yatırımlardan ve projelerden ne kadar pay almaktadır?

GAP yatırımları, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının GAP Bölgesi'nde farklı sektörlerde yürüttükleri proje ve programların toplamından oluşmaktadır. Bu proje ve programlar ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yıllık yatırım programlarında yer almakta ve proje tahsisleri bu kuruluşların bütçelerinden karşılanmaktadır.

GAP Master Planı'nın 1990-2005 dönemi sonu itibariyle belirlediği hedef ve büyüklüklere ulaşabilmek için yapılması öngörülen kamu yatırımlarının finansman ihtiyacı 2002 yılı sabit fiyatlarıyla toplam 22 katrilyon 505 trilyon 859 milyar TL'dir.

GAP kapsamında 2001 sonuna kadar, yaklaşık 10 katrilyon 831 trilyon 855 milyar TL harcama yapılmış ve nakdi gerçekleşme % 48.1 düzeyine ulaşmış bulunmaktadır.

GAP Proje Maliyeti Ve 2001 Yılı Sonu İtibariyle Sektörel Nakdi Gerçekleşme Durumu

(2002 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

	Toplam Maliyet (İhtiyaç)	2001 Sonuna Kadar Küm. Yatırım	Gerçek. Yüzdesi (%)
EKONOMİK SEKTÖRLER			
- Tarım	6 811 714	1 144 319	16.8
- Madencilik	522 393	530 243	100.0
- İmalat	1 005 673	408 021	40.6
- Enerji	7 236 872	5 696 882	78.7
- Ulaştırma-Haberleşme	4 982 234	1 677 455	33.7
- Turizm	37 823	9 495	25.1
TOPLAM	20 596 708	9 446 416	46.0
SOSYAL SEKTÖRLER			
- Konut	217 702	76 730	35.2
- Eğitim + Sağlık	597 004	507 231	85.0
- Diğer Kamu Hizmetleri	1 094 444	781 478	71.4
TOPLAM	1 909 150	1 369 288	71.7
GENEL TOPLAM	**22 505 859**	**10 831 855**	**48.1**

GAP yatırım ödeneklerinin 1990-2001 dönemi itibariyle yıllık seyri izlendiğinde, GAP'a toplam kamu kaynaklarından yılda ortalama % 7 oranında pay ayrıldığı gözlenmektedir. Bu oran GAP'ın yaklaşık % 10 olan ülke nüfusu ve coğrafi alan içindeki payından aşağıda bulunmaktadır.

04.06.1998 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında GAP'ın 2010 yılına kadar tamamlanması kararı alınmıştır. Bu karar çerçevesinde değerlendirildiğinde, GAP'ın tüm bileşenleri ile birlikte, hedeflenen yılda tamamlanabilmesi için GAP'a ayrılan yıllık yatırım tahsislerinin önemli ölçüde artırılması gereği ortaya çıkmaktadır.

Şanlıurfa ili açısından baktığımızda, bölge ortalamasına göre daha iyi konumda olduğu görülmektedir. 1990'lı yılların başında, bölgeye yapılan yatırımların yaklaşık yarısını kapsayan ildeki yatırımlar, dönem sonuna doğru azalmakla birlikte % 20'nin altına düşmemektedir.

Karşılaştırmalı Kamu Yatırım Tahsisleri

(2002 fiyatlarıyla milyar TL)

YILLAR	TÜRKİYE	GAP		ŞANLIURFA		
	MİLYAR TL	MİLYAR TL	GAP/TÜRKİYE	MİLYAR TL	Ş.URFA/GAP	Ş.URFA/TÜRKİYE
1991	3 644 692	251 643	6.90	121 021	48.09	3.32
1992	4 200 707	337 273	8.03	158 203	46.91	3.77
1993	4 355 007	373 776	8.58	221 437	59.24	5.08
1994	4 038 942	266 803	6.61	81 781	30.65	2.02
1995	4 065 321	241 402	5.94	75 826	31.41	1.87
1996	4 373 135	315 923	7.22	81 523	25.80	1.86
1997	5 304 785	406 524	7.66	166 658	41.00	3.14
1998	6 255 579	510 526	8.16	149 056	29.20	2.38
1999	5 399 493	354 720	6.57	84 303	23.77	1.56
2000	5 213 613	464 326	8.91	102 999	22.18	1.98
2001	4 241 087	201 597	4.75	66 104	32.79	1.56

*Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

*Not: Sadece münferit projeler alınmıştır. Muhtelif illeri kapsayan, program nitelikli ödenekler dahil edilmemiştir.

1991-2001 yılları ortalamasına göre GAP Bölgesi'ne yapılan yatırımların yaklaşık olarak % 36'sı Şanlıurfa'ya yapılmıştır. Bunun önemli bir nedeni GAP'ın kalbi niteliğindeki Atatürk Barajı'nın bu ilimizde olmasıdır. Özellikle ildeki elektrik enerjisi üretiminin faaliyete geçmesi sürecinde önemli miktarda yatırım harcaması yapılmıştır. Tablo'da görüldüğü gibi 1990'ların sonlarına kadar yapılan kamu yatırımlarının sektörlere dağılımında enerji sektörü birinci sırada gelmektedir. Enerji üretiminin faaliyete girmesiyle birlikte bu sektörün payında 2000'li yılların başlarından başlayarak önemli bir düşüş gözlemlemek mümkündür.

Sektörler itibariyle bakıldığında ikinci sırada tarım sektörü gelmektedir. Halen devam etmekte olan sulama projeleri ile de ilgili olarak tarım sektörü kamu yatırımları içerisindeki payını büyük ölçüde korumaktadır. Bu sektörler dışında önemli sayılabilecek diğer yatırım alanları sırasıyla eğitim, sağlık ve ulaştırmadır. Diğer kamu hizmetleri beklendiği gibi önemli bir paya sahip bulunmakta ve yıllar itibariyle istikrarlı düzeyini korumaktadır. Belirtilmesi gereken önemli bir nokta, kamu yatırımlarının genellikle altyapı ile ilgili ve özel sektörü tamamlayıcı nitelikte olduğudur.

S.2) GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin çalışma süresi ne zaman sona ermektedir? Kapanması ya da bir başka kuruma devri sonrasında Bölge'de uygulanmakta olan projelerin koordinasyonu nasıl gerçekleşecektir?

6 Kasım 1989 tarih ve 20334 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın görev süresi, sözkonusu KHK'nın süresinin dolması nedeniyle Kasım-2004'te sona ermektedir.

388 Sayılı KHK'nın yasalaşmasına yönelik çalışmalar TBMM'de oluşturulan bir alt komisyonda yürütülmektedir. İdare'nin görev ve yetkilerinin belirlendiği kuruluş kanunu çalışmalarının TBMM'de sonuçlandırılması bu konuya açıklık getirecektir.

S.3) Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınmaya vermiş olduğu önem göz önünde bulundurularak bir "Bölgesel Kalkınma Müsteşarlığı" kurulması yahut mevcut İdare'nin adı geçen Müstesarlığa dönüştürülmesi düşünülmekte midir?

Konu hakkında henüz herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

S.4) GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin Bölgesel Kalkınma alanında 1989 yılından bu yana edinmiş olduğu tecrübelerden dost ülkelerin yararlandırılması düşünülmekte midir?

GAP İdaresi 1989 yılından itibaren entegre bölgesel kalkınma kapsamındaki edindiği bilgi ve deneyimlerini uluslararası (ABD, Mısır, Makedonya, İtalya) düzeyde olduğu kadar ulusal düzeydeki çeşitli kurum, kuruluş ve üniversitelerle (Kırsal ve Kentsel Gelişme Vakfı, Bahçeşehir Üniversitesi) paylaşmak üzere genellikle ortak proje ve eğitim programları düzenlenmesine yönelik çeşitli işbirliği çalışmalarına ağırlık vermektedir. Bu amaçla işbirliği protokollerinin önemli bir kısmı imzalanmış, bir kısmı da imza aşamasındadır. Söz konusu protokoller kapsamında, GAP İdaresi, özellikle entegre bölgesel kalkınma yaklaşımında temel olan insan odaklı ve katılımcılık ilkelerini, uluslararası kuruluşlarca benimsenen evrensel sürdürülebilirlik ilkeleri ile birlikte değerlendirmeye olanak sağlayan çalışmalarını ortak uluslararası eğitim ve projelere ağırlık vererek sürdürmektedir. Makedonya, Mısır, Suriye ve İtalya ile yapılan protokoller ve Afganistan'ın yeniden imarına yönelik çalışmalar, bu işbirliği faaliyetlerine örnek olarak verilebilir.

1. Makedonya'nın GAP'a ilgisi 1995'de Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği'nin (TOBB) davetlisi olarak Türkiye'ye gelen Makedonyalı İşadamları heyetinin ziyaretinde dile getirilmiştir. 1995'den bu yana görüşmeler devam etmiş ve Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Protokolü'nde, Makedonya ile Vardar Vadisi Projesi'nde işbirliği yapılması öngörülmüştür. 2 Temmuz 1997 tarihinde Ankara'da, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Makedonya Vardar Vadisi Projesi Konsorsiyumu arasında imzalanan protokol çerçevesinde, bir ortak daimi çalışma grubu oluşturulmuştur. 26-30 Eylül 1998'de Üsküp'te gerçekleştirilen Türkiye-Makedonya Vardar Vadisi Ortak Daimi Çalışma Grubu I. Dönem Toplantısı protokolü 30 Eylül 1998'de imzalanmıştır.

   Vardar Vadisi Projesi'nin, su kaynaklarının geliştirilmesine dayalı entegre bir proje olması nedeniyle; teknik bilgi birikimi ve tecrübesinden yararlanmak üzere, Makedonya Vardar Vadisi Projesi ile ilgili fizibilite etütlerinin GAP İdaresi Başkanlığı tarafından incelenmesi konusu, Çalışma Grubu Toplantısında karara bağlanmıştır.

2. GAP ve Mısır Güney Vadi Kalkınma İdaresi (TOSHKA) arasında karşılıklı deneyimlerin paylaşılmasına yönelik olarak 21 Haziran 2000 tarihinde bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Bu mutabakat zaptı çerçevesinde, entegre kaynak yönetimi, küçük girişimciliğin geliştirilmesi, su ve tarım konularında coğrafi bilgi sisteminin kullanımı, tarıma dayalı sanayilerde pazarlama mekanizmalarının kullanımı, sosyal kalkınma programları (ÇATOM, gençler, aile planlaması ve halk sağlığı programları vb.) ve yeniden yerleşim konularında GAP deneyimlerinin aktarılması, turizm, farklı ürün deseninin geliştirilmesi, sulamada sosyal etki değerlendirmesi ve teknoloji transferi konularında ortak eğitim programları ve projelerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

3. Bunların dışında GAP İdaresi, Suriye ile Bölge'de kalkınma sürecinde edindiği bilgi ve deneyimleri paylaşmaya yönelik ortak proje ve eğitim programları gerçekleştirerek ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır.

   Suriye Sulama Bakanlığı ile devam eden resmi temasların ilk adımı 18-22 Temmuz 2001 tarihleri arasında, GAP İdaresi Başkanı Dr. Olcay Ünver başkanlığındaki bir heyetin Suriye Arap Cumhuriyeti Sulama Bakanlığı Arazi Islah Müessesesi'nin (General Organisation for Land Development - GOLD) daveti üzerine ve T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın bilgisi dahilinde Suriye'ye yapmış olduğu resmi ziyaretle atılmıştır.

   Ev sahibi ülkenin tarım, sulama ve arazi ıslah projelerini tanıyarak işbirliği olanaklarının araştırılması ve iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen ziyaret sırasında Dr. Ünver, Suriye Sulama Bakanı Taha Al-Atraş'ı, GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı Mustafa Yılmaz adına Türkiye'ye davet etmiştir.

   Suriye Sulama Bakanı ve beraberindeki heyetin resmi ziyareti 21-26 Ağustos 2001 tarihleri arasında Ankara, Şanlıurfa ve İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Suriye Sulama Bakanı, Devlet Bakanı Mustafa Yılmaz'ın yanısıra Devlet Bakanı Tunca Toskay ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Zeki Çakan'ı da ziyaret etmiştir. Ayrıca, GAP İdaresi Başkanı Dr. Olcay Ünver, DSİ Genel Müdürü Doğan Altınbilek ve Köy Hizmetleri Genel Müdürü Hüseyin Alioğlu'ndan kurumlarının çalışmaları hakkında brifing almıştır. Aynı sürede iki ülkenin uzmanlarından oluşan teknik heyet ziyaret sırasında GAP İdaresi ile GOLD arasında imzalanması planlanan ortak bildiri (Joint Commnique) üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür.

   Suriye Sulama Bakanı'nın üç bakan ile yaptığı görüşmeler sırasında devam eden teknik komite çalışmaları, GAP İdaresi ile GOLD arasında 23 Ağustos 2001'de imzalanan İşbirliği Anlaşması ile sonuçlanmıştır.

   Anlaşma genelinde iki kuruluşun eğitim, ortak projeler ve değişim programları ana başlıkları altında bölgesel kalkınma, tarım ve sulama yönetimi konularında seminerler, çiftçi, üretici, uzman ziyaretleri ve toplantıları yapabileceği öngörülmektedir.

4. İtalya'da bulunan Bari Akdeniz Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü (Mediterranean Agronomic Institute Of Bari-CIHEAM-IAMB) ile GAP İdaresi arasında GAP Bölgesi'nde sürdürülebilir tarımsal yönetim, cinsiyet rolleri vb. konularda karşılıklı bilgi ve uzman değişimi, teknoloji transferi konularında araştırma ve ortak eğitim programları yapmak üzere 2001 yılı başlarında başlayan resmi temaslar sonucunda karşılıklı olarak

hazırlanan taslak mutabakat zaptı, Dışişleri Bakanlığı'na (Enerji, Çevre, Su İşleri Genel Müdür Yardımcılığı) gönderilmiştir.

Mutabakat Zaptı, GAP İdaresi Başkanı ve GAP Eğitim Birimi Sorumlusu'nun 26-31 Ağustos 2001 tarihleri arasındaki Bari (İtalya) ziyaretleri sonucunda imzalanmıştır.

Mutabakat Zaptı çerçevesinde GAP Bölgesi'nde sürdürülebilir entegre tarımsal yönetim, tarım ve kentleşme arasındaki ilişki kapsamında sürdürülebilir toprak ve su kullanımı, sulu tarım, sulamada ÇED, tarımsal yayım hizmetlerinin güçlendirilmesi, tarımsal, fiziksel ve sosyal kalkınmada cinsiyet rolleri konusu, ekoloji, arazi kullanım ve sulamada coğrafi bilgi sistemi konularında araştırma ve eğitim yapılmasına ilaveten karşılıklı kurslar, teknoloji transfer programı, konferans, workshop vb. faaliyetlerin yapılması da amaçlanmaktadır.

5. Afganistan'ın yeniden imarı çalışmalarına GAP'ın insani kalkınma yaklaşımındaki mevcut uygulamaları ve deneyimleriyle destek vermektedir.

ABD ve Japonya tarafından Afganistan'daki gelişmeler ışığında bu ülkenin yeniden imarına katkıda bulunabilecek ülkelere bir çağrıda bulunulmuş ve 20 Kasım 2001 tarihinde Washington'da, "Afganistan'ın Yeniden İmarı" konusunda bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıya Türkiye'nin yanı sıra G-8 ülkeleri, Suudi Arabistan, Avustralya, İsveç, İsviçre, Danimarka, Güney Kore, Çin ve Katar ile Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Avrupa Birliği ve UNDP temsilcileri katılmıştır. Daha sonra İslamabad'da 27-29 Kasım 2001 tarihlerinde yapılan toplantıda da özellikle Afganistan'ın yeniden imarı konusunda özel sektörün yaklaşımları ele alınmıştır.

Bu toplantıları takiben 20-21 Aralık 2001 tarihleri arasında Brüksel'de Avrupa Birliği'nin ev sahipliğinde üçüncü bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Daha geniş kapsamlı olarak gerçekleştirilen bu toplantıda Afganistan'a komşu ülkelerin (Pakistan, Hindistan, İran, Çin, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan) yanı sıra Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, İsviçre, Avustralya, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Güney Kore, Norveç, Malezya, Singapur ile Birleşmiş Milletler, UNDP, Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, İslam Konferansı, Uluslararası Göç Organizasyonu, IMF ile Afgan Destek Grubu (Afghan Support Group - ASG) temsilcileri yer almışlardır. Önümüzdeki 2-3 yıl içerisinde yapılacak acil çalışmaların değerlendirildiği bu toplantıda GAP İdaresi; bölgesel ve toplumsal planlama, toplumsal kalkınma, gelir getirici faaliyetler, eğitim ve öğretim, istihdamın artırılması, tarımsal ve kırsal kalkınma, toplum sağlığı, su temini ve sanitasyon konularında çeşitli projeleri de içeren bir programı ilgililere sunmuştur.

Sonuç olarak, GAP İdaresi tarafından Afganistan'ın yeniden imarı konusunda hazırlanan rapor ve dosya başta UNDP ve Dünya Bankası olmak üzere bir çok ülke, HDK ve finans kurumu temsilcilerine iletilmiştir.

Afganistan'ın yeniden imarı çalışmaları hakkında ülkemizdeki özel sektör temsilcilerinin bilgilendirilmesi amacıyla 27 Aralık 2001 tarihinde Dışişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen toplantıya GAP İdaresi de katılmıştır. Toplantıda, 20 Kasım 2001 tarihinde Washington'da yapılan ilk toplantıdan bugüne kadar olan gelişmeler katılımcılara aktarılarak, özellikle özel sektörün olabilecek faaliyetler hakkındaki görüşleri toplanmıştır. Toplantıda, GAP İdaresi'nin Afganistan'ın yeniden imarı konusunda hazırladığı rapor ve proje dosyası Dışişleri Bakanlığı tarafından tüm katılımcıların

dikkatine sunularak, GAP İdaresi'nin kamu, HDK ve özel sektör yaklaşımlarıyla önemli görevler üstlenecek kapasitede olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Ocak 2002'de UNDP, Dışişleri Bakanlığı ve GAP İdaresi'nin yaptığı ortak toplantıda GAP İdaresi'nin Afganistan'ın yeniden imarı çalışmaları çerçevesinde hazırladığı proje dosyası, Dışişleri Bakanlığı tarafından resmi bir doküman olarak UNDP'ye sunulmuştur.

GAP İdaresi, uluslararası platformda insan hakları ve çevreye yönelik etkileri ile olumsuz tepkiler alan Ilısu Barajı'na yönelik projelerin (yeniden yerleşim, arkeolojik mirasın korunması) tanıtımına yönelik etkinliklere (konferans,seminer vb.) önem vermektedir.

Ayrıca, uluslararası düzeyde bilgi ve tecrübelerin paylaşılması amacıyla çalıştaylar da [Suya Dayalı Kalkınma Projeleri: Dünyadaki Deneyimler (8-11 Kasım 1999-Şanlıurfa) ve Suya Dayalı Kalkınmada Amerikan Deneyimi (12-13 Ocak 2000-Ankara)] düzenlemiştir.

GAP'ın uluslararası platformlarda suya dayalı örnek bir kalkınma projesi olarak kabul edilmesi, uluslararası su kuruluşlarının da GAP İdaresi'ni kendi bünyelerinde görmek istemelerine neden olmuştur.

GAP İdaresi'nin yönetim yapılarında faal olarak yer aldığı Dünya Su Konseyi (WWC), Uluslararası Su Kaynakları Birliği (IWRA) ve Tokyo Klubü'nün (The Club of Tokyo) periyodik olarak yapılan toplantılarına katılım dışında, GAP İdaresi son dönemlerde, özellikle bu kuruluşların yasalarında belirlenen yönetim organları ile ilgili uluslararası toplantıları (Guvernörler Heyeti, Yönetim Kurulu vb.) ve konferansları da Türkiye'de gerçekleştirmeye başlamıştır.

Bütün bunların yanında, GAP İdaresi uluslararası eğitim programları ile de GAP'ta kazanılan deneyimlerin diğer ilgili ülkelerle paylaşılması, GAP Bölgesi'nin teknik kapasitesinin geliştirilmesi ve GAP'ın uluslararası platformlara taşınması hedeflerine yönelik olarak aşağıda da ayrıntısı verildiği üzere çeşitli eğitim seminerleri ve çalışma ziyaretleri düzenlemektedir.

- 27 Haziran – 1 Temmuz 2000 tarihleri arasında Diyarbakır'da "Kalkınmada Kadın: GAP Deneyimi" konulu bir eğitim semineri düzenlenmiştir. Seminere ağırlıklı olarak hükümet dışı kuruluşlardan olmak üzere, büyükelçiliklerden, üniversitelerden ve özel sektörden toplam 28 kişi katılmıştır. Eğitim seminerinde toplumsal cinsiyet kavramı ele alınmış, GAP İdaresi'nin kadın konulu projesi olan ÇATOM ve diğer sivil toplum projeleri anlatılmış, Mardin ve Batman ÇATOM'lara inceleme gezisi yapılmıştır.

- Eğitimcilerin Eğitimi niteliğinde "Kültürlerarası İletişim" konusunda GAP İdaresi ve Kent Eyalet Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen atölye çalışmalarından ilki Şubat 2001'de, ikincisi ise Haziran 2001'de gerçekleştirilmiştir. Üniversiteler, GAP İdaresi Merkez ve Bölge Müdürlüğü, KHGM, Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü'nden katılım sağlanan programların biricisinde 27, ikincisinde ise 18 kişi eğitim almıştır.

  Ayrıca, biri 15 Şubat 2002'de İstanbul'da, diğeri 26-28 Kasım 2002'de Birecik'te olmak üzere iki eğitim semineri daha düzenlenmiş, seminerlere14'ü yabancı 37 kişi katılmıştır.

- "GAP'ta İklim Değişikliği ve Hidrolojik Etkileri" konulu uluslararası eğitim semineri Nisan 2001'de, GAP İdaresi ve Kent Eyalet Üniversitesi işbirliği ile Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiştir. Seminere Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Harran Üniversitesi, Koç-Ata Şirketi, Çevre Bakanlığı, Şırnak Tarım İl Müdürlüğü, GAP İdaresi, Hacettepe Üniversitesi, Irak Büyükelçiliği temsilcilerinden oluşan 20 kişilik bir grup katılmıştır.

- "Havza Yönetimi" konulu uluslararası eğitim programı, Nisan 2001'de GAP İdaresi, Portland Eyalet Üniversitesi ve Ege Serbest Bölge A.Ş. (ESBAŞ) işbirliği ile İzmir'de gerçekleştirilmiştir. Bu programa GAP İdaresi, İstanbul Teknik Üniversitesi, DSİ Genel Müdürlüğü, DPT Müsteşarlığı, Ege, Çukurova ve Dicle Üniversiteleri, KHGM, Orman Bakanlığı, TEMA Vakfı, ESBAŞ, Bangladeş Halk Cumhuriyeti Su Kaynakları Bakanlığı, Portland Üniversitesi ve ÇEKÜL Vakfı'ndan toplam 20 kişi katılmıştır.

- "Doğu Akdeniz'de Su: Suya Dayalı Kalkınma Projelerinin İnsani ve Sosyal Boyutları" atölye çalışması Mayıs 2001'de Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiştir. Katılımcı sayısının 30 kişi olduğu bu program GAP İdaresi, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Uluslararası Kalkınma Araştırma Merkezi (IDRC)-Kanada işbirliği ile düzenlenmiştir.

- "Su Yöneticileri İçin Katılımcılık ve Çatışma Yönetimi" semineri GAP İdaresi ve GAP'a hizmet veren diğer kamu kurumlarının katılımı (20 kişi) ile Mart 2001'de Ankara'da yapılmıştır. Semineri ABD Army Corps of Engineers kurumundan Jeremy Delli Priscoli vermiştir.

- Mısır Sulama Bakanlığı'ndan 3 grup için "Katılımcı Sulama Yönetimi: GAP Deneyimleri" konulu çalışma seyahati düzenlenmiştir. Bunlardan ilki 25 Eylül – 5 Ekim 2001 tarihleri arasında, 10 kişilik grup için ise 12-22 Kasım 2001 tarihlerinde Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiştir.

- Çin Toprak ve Kaynak Bakanlığı yetkililerine "Yeniden İskan: GAP Deneyimleri" konulu çalışma ziyareti 25 Ekim – 2 Kasım 2001 tarihleri arasında GAP Zeugma Eğitim Merkezi'nde düzenlenmiştir. Asya Kalkınma Bankası'nın sponsor olduğu programa Asya Kalkınma Bankası'ndan 2, Çin Toprak ve Kaynak Bakanlığı'ndan 5 temsilci katılmıştır.

- GAP İdaresi ve Tarımsal Sulama Teknoloji ve Araştırma Programı (IPTRID) işbirliği çerçevesinde Ekim 2001'de GAP Bölgesi'nde "sulama yönetimi" konusunda araştırma ve geliştirme ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya GAP İdaresi'nden 3, IPTRID'dan 6 ve IAMBari'den 1 uzman katılmıştır.

- 2002 yılında da GAP deneyimlerinin paylaşılmasına yönelik eğitimlere ve çalışma seyahatlerine devam edilmiş, düzenlenen 5 uluslararası eğitime 55'i yabancı toplam 611 kişi katılmıştır.

S.5) Şanlıurfa ilinde bulunan çiftçilerin modern tarım tekniklerini uygulamaları için ne gibi çalışmalarınız vardır? Bu çalışmaların 2003 yılı programı mevcut mudur?

S.6) Şanlıurfa ilinde GAP projeleri kapsamında tarımsal iyileştirmeler ve desteklemeler ne kadardır? Şanlıurfa ilinde GAP projesi kapsamında ne kadar sulu tarım yapılmaktadır?

5. ve 6. soruların cevapları birlikte aşağıda verilmiştir.

GAP Projesi katılımcılığı ve sürdürülebilirliği esas alan insan odaklı entegre bölgesel kalkınma projesidir. 2002 sonu itibarı ile sulanan alan 215.080 ha olmakla beraber proje tamamlandığında 1.7 milyon ha alan sulamaya açılacaktır.

Projelerin uygulanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması projenin geleceği açısından büyük önem taşıdığı için GAP İdaresi tarafından yürütülen tüm projelerde sürdürülebilirlik esastır.

Bu bağlamda kalkınmanın temel unsurlarından biri olan yeni tarım tekniklerinin çiftçilere tanıtılması tüm projelerimiz bileşenleri arasında yer almaktadır. Çiftçi eğitiminde yeni tarım tekniklerinin tanıtılması ve eğiticilerin eğitimi de sürekli olarak projeler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Bu çerçevede 1998-2002 yılları arasında özellikle Şanlıurfa ilini kapsayan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

1. GAP Bölgesi'nde Sulama Sistemlerinin İşletme, Bakım ve Yönetimi Projesi

Projenin amacı, GAP Bölgesi'ndeki sulu tarımdan elde edilecek faydanın azamiye çıkartılması, bölgedeki sulu tarımın mali ve fiziki sürekliliğinin sağlanmasıdır.

1993 yılında başlayan projede Şanlıurfa-Harran Ovaları'nda Fırat ve Tahılalan Sulama Birlikleri pilot alanlar olarak seçilmiştir.

Proje bazında Şanlıurfa'da bulunan Fırat Sulama Birliği'ndeki çiftçilere; su, toprak ve işletme yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve yönetim tekniklerinin üreticiye yansıtılması amacıyla aşağıda yer alan çalışmalar yapılmakta ve konu ile ilgili eğitimler verilmektedir.

i) Bakım-Onarım Çalışmaları
ii) Sulama Yönetimi Çalışmaları
   - Yükseklik – Debi Abaklarının Düzenlenmesi
   - Kanal Akımlarının İzlenmesi
   - Bitki Deseninin Belirlenmesi demonstrasyon alanlarının kurulması ve Su Tüketiminin Hesaplanması
   - Planlı Su Dağıtım Uygulama Çalışmaları
iii) Talep Usulü Sulama Yöntemi
iv) Sulayıcı Grup Oluşturma Çalışmaları
v) 700 öğrencinin eğitim gördüğü Şanlıurfa Harran Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda Lider çiftçi yetiştirme programları (gelir getirici ve emek yoğun demonstrasyonlarda) hazırlanmış ve uygulanmaktadır.

2. Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması

Bölge ikliminin erkenciliğe yatkın olması nedeniyle üreticilerin bu yönde teşvik edilmesi ve erkenciliğin geliştirilmesi, sebze tarımının yaygınlaştırılması ve yeni teknolojilerin Bölge'ye sokulması amaçlanmaktadır. Tarım İl Müdürlükleri ile belirlenen çiftçilere, yeni bir yetiştirme tekniği olarak damla sulama ekipmanları dahil olmak üzere Şanlıurfa İli'nde 17 adet 210 m^2'lik ve 7 adet 100 m^2'lik olmak üzere, toplam 24 adet yüksek tünel verilmiştir. Verilen yüksek tünellerde verimi artırıcı etmenler, üretim teknikleri, damla sulama sistemi ve ekipmanlarının kullanımı, bitki hastalık ve zararlıları konusunda sürekli eğitimler verilmiştir.

3. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü

İlde tuzlanan alanların ekonomiye kazandırılması amacıyla; Şanlıurfa Akçakale İlçesi'nde arazisi tuzlanan gönüllü bir çiftçi arazisinde tuza dayanıklı bitkilendirme çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışma izlenmekte ve sonuçları beklenmektedir. Bu model çalışmasından olumlu sonuç alındığında, tüm riskli sulama alanlarına yaygınlaştırılacaktır.

4. GAP Bölgesi'nde Tarımsal Mekanizasyon İhtiyaçları Etüdü Ortak Makine Kullanımı (OMAK) Projesi

Bölge'de tarımsal kalkınmanın önemli darboğazlarından biri de işletmelerde tarımsal mekanizasyon ve modern alet-ekipman kullanımının sınırlı olmasıdır. Başka bir deyişle bölgede tarımsal mekanizasyon araçları sayı ve çeşitliliği bakımından büyük bir boşluk bulunmaktadır.

Özellikle Bölge'de sulamaların tamamlanması ve su kısıtının ortadan kalkması ile sulu tarım gündeme gelecek, ürün çeşidi artacak ve sulu tarımın gerektirdiği teknik tarım uygulamaları ve bu uygulamaların vazgeçilmez unsuru olan tarımsal mekanizasyon ön plana çıkacaktır.

Sulu tarım, beraberinde modern tarım tekniklerinin kullanımını zorunlu kılan bir sistem zinciridir. Tarımda makineleşmeyi hızlandırmak için verilen desteklerin yetersiz olması ve bölge üreticilerinin ekonomik koşullarının uygun olmaması, sulu tarıma geçen üreticilerin makine edinim ve kullanım eğilimlerini kısıtlamaktadır.

Yeni üretim teknolojisine ait makine edinim ve kullanımında bölge üreticilerinin eğilimleri ve sosyo-ekonomik yapıları da dikkate alınarak, uygun ortak makine kullanım modellerinin ya da makine müteahhitliği sisteminin bölge üreticilerine tanıtılarak uygulanması gerekmektedir.

Günümüzde giderek artan girdi maliyetlerine karşılık gelirlerdeki artışın yetersiz kalışı çiftçimizin modern üretim teknolojilerini edinim imkanını zorlaştırmaktadır. Bu duruma bir alternatif çözüm olarak düşünülen OMAK üniteleri; atıl makine kapasitelerini değerlendirerek, tarımsal işletmelerin, iş kapasitesi yüksek yeni teknoloji mekanizasyon araçları ile kaliteli ve ekonomik olarak üretim yapılmasında bir yol olmaktadır.

Bu bağlamda Şanlıurfa'da başlatılan çalışma, çiftçilere modern tarım teknolojilerinin tanıtımı, kullanımı ve edindirilmesi yönünde Harran Ovası'nda Kısas Sulama Birliği'ne ve Önder Çiftçi Derneği'ne üye olan çiftçilerle pilot uygulamaları içermektedir.

7/91

5. Tarımsal Araştırma, Geliştirme Proje Paketi

GAP Bölgesi'nde ekolojik, ekonomik ve pazar koşullarına en uygun üretim sistemlerinin saptanması, ürün tür ve çeşitlerin optimum yetiştirme tekniklerinin bulunması, bitki hastalık ve zararlılarının tespiti ve yararlanılabilecek mücadele şekillerinin belirlenmesi, toprak ve su kaynaklarının incelenerek etkin bir şekilde planlanması, toprak verimliliğinin sürekli yüksek tutulması ile tarımsal mekanizasyonun geliştirilmesine yönelik araştırmalar ve bu çalışma sonuçlarının çiftçi şartlarında denenmesi amacıyla Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi ile birlikte;

- Adaptasyon-çeşit,
- Islah,
- Bitki koruma,
- Çeşit-Çeşit / Verim,
- Gübreleme,
- Sulama,
- Tarım Ekonomisi,
- Tarımsal Mücadele,
- Gıda Bilim ve Teknolojileri,
- Yem Bitkileri,
- Hayvancılık,
- Meteoroloji

Konularında çalışmalar yapılmakta ve belirli aralıklarla tarla günleri düzenlenerek çiftçilere sonuçlar aktarılmakta, konu ile ilgili eğitimler verilmektedir.

6. GAP Bölgesi'nde Hayvancılığı Geliştirme Proje Paketi

Bazı Ortadoğu Ülkeleri ve ICARDA tarafından geliştirilen yem blokları teknolojisi başarıyla uygulanmaktadır. Bölgemizde büyük oranda yem açığının olduğu bilinmektedir. Bu nedenle hem yem açığını belli bir oranda gidermek hem de tarıma dayalı sanayi artıklarını değerlendirmek amacıyla ilave yem kaynağı olarak yem bloklarının kullanılabileceği fikri ortaya çıkmıştır. Bu noktadan hareketle, GAP İdaresi koordinatörlüğünde Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarafından "GAP Bölgesi Koyun Yetiştiriciliğinde Yem Blokları Kullanımının İvesi Koyun ve Kuzularının Ağırlık Artışı Üzerine Etkisi Konulu" proje yaptırılmıştır. Yapılan araştırma sonucuna göre, yem bloklarının hayvanlar tarafından tüketildiği, böylece ilave besin kaynağı olarak blokların kullanılabileceği belirlenmiştir. Ayrıca yem blokları ile beslenmenin hayvanların canlı ağırlık artışı üzerine önemli etkileri olduğu saptanmıştır.

Söz konusu denemeler Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi araştırma çiftliğinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarının çiftçiye yayımı ve çiftçi şartlarında kontrolü amacıyla, çeşitli formülasyonlarda hazırlanan yem blokları "Sözleşmeli Hayvancılık Projesi"nin yürütüldüğü Mardin İli Kayadere Köyü'nde çiftçi koşullarında halen denenmektedir.